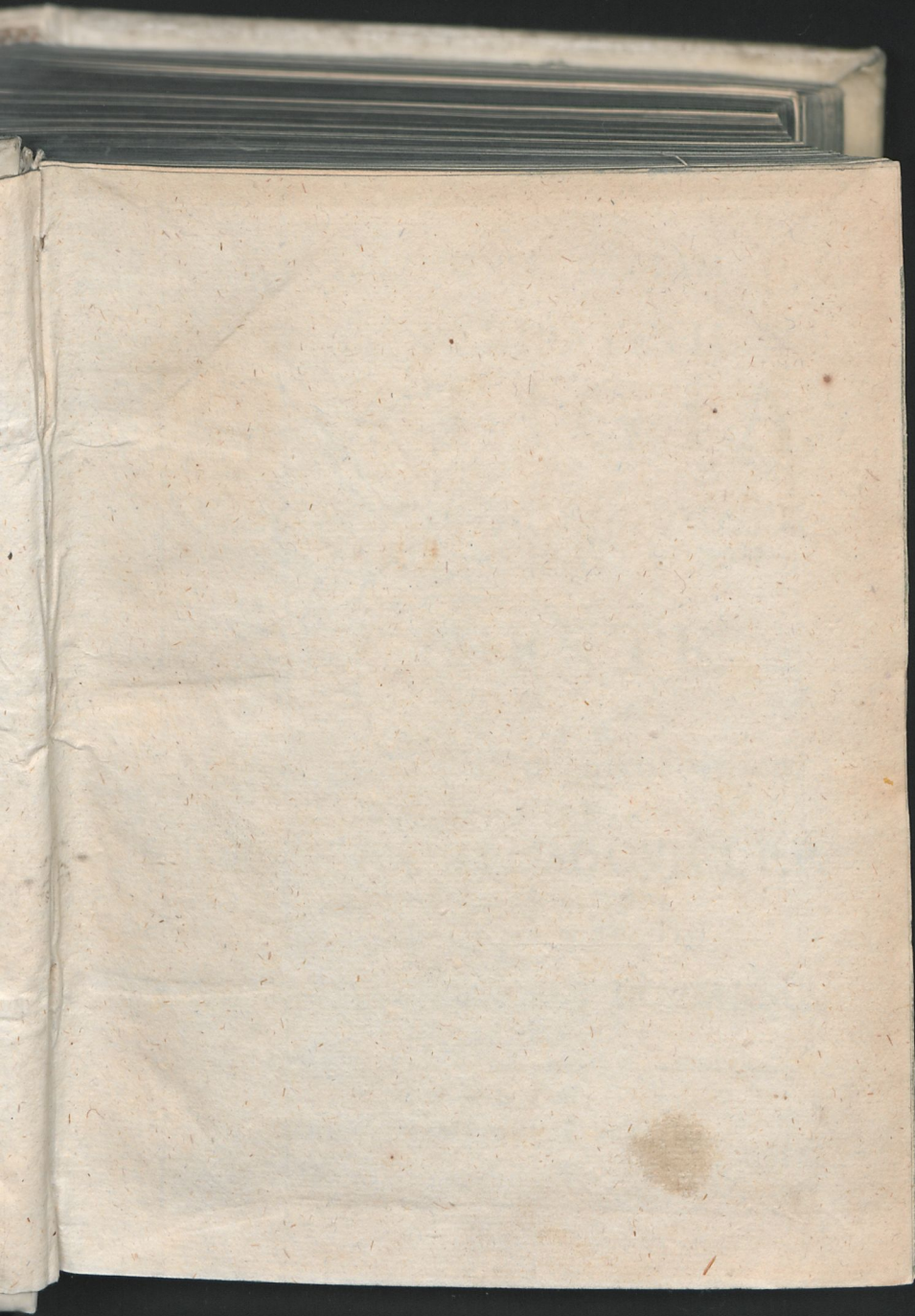
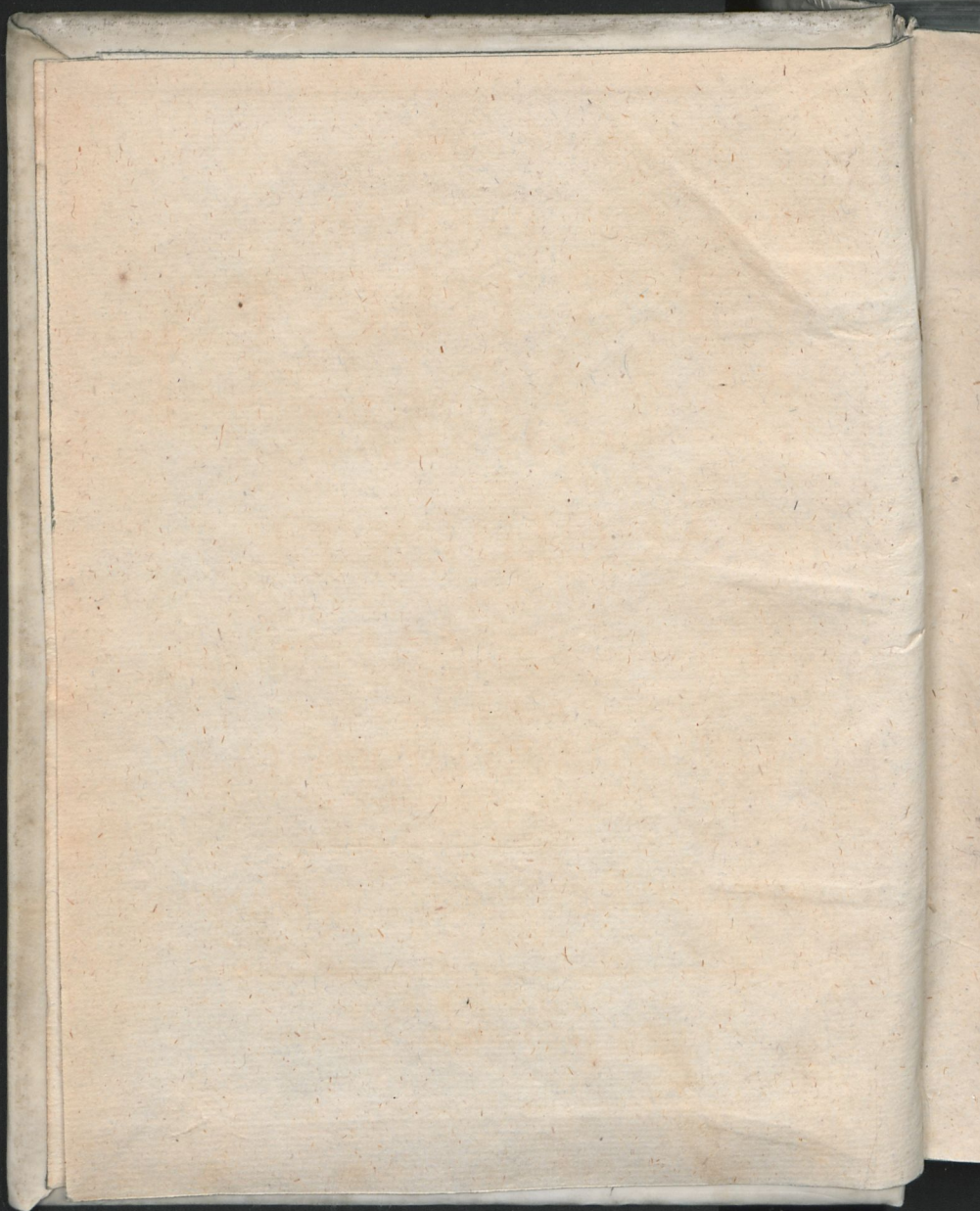

CANCELL:
MARTIS B:
. 1.7 17:.

oo Da

9

J. A. ET Q. J.
DISSERTATIONEM
DE
RECTO
OCULORUM
IN
CORPORE HUMANO
USU

DIVINIS SUB AUSPICIIS
INCLYTO PHILOSOPHORUM INDUL-
GENTE CONCILIO

D. XXIII. MAJII ANNI MDCCXI.

VENTILABUNT

M. HIERONYMUS Gießmann/

Großbard. Mifn. Alumn. Elector.

ET

JOHANNES CHRISTIANUS Thielemann/

Nemtaviens. Mifn.

H. L. Q. C.

L I P S I Æ,
Literis BRANDENBURGERIANIS.

VIRIS
PRÆNOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, EX-
CELLENTISSIMO ATQVE DOCTISSIMIS
DOMINIS,

DOMINO
M. GEORGIO ERMELIO, RECTORI,

DOMINO
M. IOH. CHRISTIAN. KNAUTHIO,
COLLEGÆ TERTIO,

DOMINO
SAMUELI IACOBI, COLLEGÆ QUARTO,
ET CHORI MUSICI DIRECTORI,

*Gymnasia, quod Grimma est, Electoralis Præ-
ceptoribus longe meritisimis.*

NEC NON
DOMINO
M. CHRISTOPHORO HAUPTIO,
*Schola in civitate Grimmensum Rectori di-
gnissimo,*

Vita olim studiorumque moderatoribus solertissimis,

Suis nunc Patronis summopere venerandis,
leviorem hanc exercitationem,

*gratis pro institutionis dexteritate beneficiis-
que aliis testandi mentem ergo,*

consecrat

perpetuus EORUM cultor

M. HIERONYMUS Giesmanni.

PATRONI MAXIMOPERE
COLENDI.

Rerum mearum ad Patronos quancunque converto oculos, multa multis debere me video; *Vobis*, tamen, *Faustores longe estimatissimi*, prima. Adolescentiæ enim per annos ad optimas quasque artes, ut cætera hic taceam, præivistis duces, viamque, qua incedendum in vita est, monstrastis quam fieri potest fidelissime: ut adeo *Vestra* oculi mei repetentes merita defixi hæreant eorum in amplitudine & numero, animoque aniam suppeditent meditando compensationem. Nolite igitur indignari audaciæ, qua *Vestro* hoc, quicquid est, primitiarum Academicarum offero consecrui; sed solutionis vel minimæ in loco pietatis hoc habete officium, de me cæterum stauentes: elevatis ad DEum oculis digna *Vobis* impetraturum me esse præmia, Pro quo vel studii vel obsequii genere *Vestram* apud eundem intercessionem, *Vestriq;* erga me affectus benevoli pollicentur mihi & expeto perpetuam. Valete!

f. A&Ω f.

PRÆFATIUNCULA.

Ua ipsius cognitio præcipuum hominis est officium tendentis ad felicitatem, ad eamque sensuum externorum requiritur etiam exploratio. Non igitur perdituri nostram videmur operam, de oculis, præcipuas illos inter vindicantibus sibi partes, si dispiciamus proximius. Non autem in Physicorum transgredi impresentiarum lubet areolas, accuratioremque de oculorum natura dicendum instituere; sed missa hac paucaque sunt circa oculos corporis observanda homini, commemorabimus officia. DEus autem, lucis ille Pater, de istis agere dum volunus, mentis nostra ita dispellat tenebras: ut, rei hujus ad veritatem qua spectant, videamus, perspicuoque illius a tramite ne aberremus.

§. I.

Usum oculorum, qui sunt in corpore humano, dari, præter animi captum oculis, diffiteri, arbitror, neminem, cum DEus & natura nihil fecerit frustra, sed sua cuique producto operi assignaverit obeunda munia ad commodum vel ejus ipsius vel aliorum: Cujuslibet præterea oculi &

& divina contemplari possint & humana : sint quasi excubitores
suprema hominis in parte collocati, conducentia ad salutem il-
lius inde videntes cominoda, &, quæ destruant eandem, pe-
ricula perpicientes. Huc faciunt illa Alstedii, in Curs. Philos.
Encycl. Lib. VII. Physf. Part. VI. C. II. n. XI I. *Oculi, inquietis, sunt in
sublimi locati duas ob causas : ut nempe inde rerum discrimina rectius di-
judicent, & ex specula quasi prospiciant eminus nocitura.* Et paulo
post: *Finis visionis duplex est: videl. nutrimenti indagatio, & cognitio
rerum præstantissimarum.* Quibus addas licet Ciceronis verba,
Lib. II. de Nat. Deorum quæ habet: *Oculi, tanquam speculato-
res altissimum locum obtinent, ex quo plurima conspicientes fungantur
suo munere.*

§. II.

Duplex autem datur oculorum usus, spurius alter,
quem ab usum appellare malim, alter genuinus. Ille est, cum
pro cæco libidinis propriæ ductu ad conditoris ludibrium, pro-
ximi læsionem suamque ipsius damnam oculos dirigit & disponit
homo; juxtaque Xenoph: *ἐὰν τὰς ὀφθαλμοὺς ὁρᾶν, ἀπὸ τῶν βέλωνται:*
a quo se abhorruisse semper Jobus dicit: Cap. 31. 7. *אֵינִי אֶמְצָא
&c. לְבַיִךְ לִדְרֹךְ עֵינַי* Genuinus autem ille est, qui cum ratione
rectæque rationis ad dictamen instituitur ad præstanda cuique
debita officia, indeque rectus nobis appellatur. De quo per
reliquum dissertationis fufius.

§. III.

Addidimus ea insuper verba: *in corpore humano*, ad tol-
lendam vocabulorum ambiguitatem. Dantur enim, metapho-
rice sic denominati, oculi mentis, qui nihil aliud sunt, quam
rerum divinarum & humanarum cognitio seu sapientia. Un-
de illud: *διπλῶν ὁρῶσιν οἱ μαθόντες γράμματα, & ἀμὲν πρὸς ὁρᾶν
καὶ ὁπλοῦσι λένουσι.* Horum in mente oculorum maximus
quoque datur usus, multo excellentior usu eorum, qui sunt
in corpore, cum præter rationes reliquas præstantiori insunt in
subjecto, nobiliorem cognoscendi modum, nobiliorem
que cognitionis suæ sibi præfixum finem habeant. Horum autem
oculorum cum usu nihil nobis impræsentiarum rei erit, tractatu-
ris

ris eum, quem indigitavimus, quique, illi licet postponendus omnino sit, sua tamen defraudari non potest laude, præmioque suo non destituitur.

§. IV.

Est itaque rectus oculorum in corpore humano usus, eorum juxta sanæ rationis dictamen ordinata dispositio, qua debito modo facta occasionem adipiscitur homo ea exequendi officia, quæ Deo, socio, sibi quemetipsi dependere a ratione jubetur: quæque evitantur e contrario ea, quæ amorem & DEI & proximi sui que ipsius rectum lædunt: ut divina hoc pacto circa oculorum creationem habita impleatur intentio, hominisque acquiratur felicitas & conservetur.

§. V.

Generis loco hac in definitione ponere visum fuit *Dispositionem*, per quam non intelligimus *Logicam*; sed *partim oculis propriam & locomotivam*. Ita enim oculorum comparata natura est, ut non gemmarum in annulis ad instar uno semper infixi hæreant in loco; sed ex summa conditoris sapientia suo gaudeant motu. De quo Cicero de Nat. Deor. Lib. II. ita: *Lubricos oculos (natura) fecit, & mobiles, ut & declinarent, si quid noceret: & ad spectum, quo vellent, facile converterent: partim moralem, qua præter versatilem motum naturalem pro libera hominis voluntate proque imperio affectuum varie disponuntur oculi. Et ea quidem, quam nos requirimus, libera sit oportet ab affectuum procellis, siquidem ad rectum oculorum facere usum debet. Alias enim novimus, quod Protei ad instar varias ad discere formas oculi possint, nunc belluinam abire in naturam, nunc deposita hac in humanam reverti. De varia hac oculorum dispositione legere quædam excerpta est apud Alstedium l. c. Lib. VII. Phys. Part. VII. Cap. X. n. V. sic fluentia: *Oculi mirantur, adamant, concupiscunt, atque ita amoris, misericordie, iræ, & ultionis sunt indices. In audacia prosiliunt, in reverentia subsidunt, in amore blandiuntur, in odio efferuntur. Gaudente animo hilares subsident, moerente languescunt, irato exasperantur, in cogitatione quiescunt.* Hanc Lib. III. de Oratore Cicero etiam indigitat, de oculis quando ita disserit: *Hæc est una pars corporis, quæ, quot animi**

animi motus sunt, tot significationes & commutationes potest efficere,
Gemella his vid. in sublequentibus.

§. VI.

Hanc dispositionem juxta *sanae rationis dictamen* ordinandam esse diximus, ut excludamus ita eam, quæ fit *vel sine ratione*, ut in bestiis, quæ ventri ad præstandam obedientiam oculos adhibent; *vel contra rationem*, quando pro suæ quis prævæ naturæ arbitrio oculis utitur, qua de re supra §. 2. *vel supra rationem*, quam Theologicam dixeris, ubi v. g. præter id, quod oculi vident corporis, aliud concipiendum menti est, ut: Quando Simeon tenerrimæ ætatis infantulum videt, eumque suum, omniumque adeo Judæorum & Ethnicorum Servatorem salutat, dicens: *Εἶδον ὁ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, δέσποτα.* Cum nulla vero ex hisce nobis quicquam impræsentiarum negotii est; sed in Philosophorum statione quia figendi pedes sunt, eam requirimus, quam rationis relictudo vult adhiberi.

§. VII.

Dispositio hæc de cætero *debito* instituenda modo est: per quem *excludimus partim* stupidum illum, quando attonito similis & tacto fulmine rem contemplatur, ejusque nec principium nec causas indagat homo. Crasioribus & vulgaribus Germanorum ita describi solet formulis: Wenn der Mensch eine Sache ansieht / wie die Kuh ein neu Thor. Oder: Er siehet mit seinen Augen drein / als wie eine Gans / wenn es Wetterleucht. *Partim* fugitivum, quando delatus oculus ad objectum aliquod ex impatientia ad aliud statim abripitur, ita ut de nullo accurati quid sentire, statuere vel judicare liceat; unde proveniunt sæpius illæ miseræ & lacrymæ, multi errores, v. g. in transcribendis vertendisq; libris. Qui ea propter oculos disponendi modus male audit a Salomone, insipientisque esse dicitur. Prov. XVII, 24. ubi verba Germanice ita sonant: Ein Narr wirfft die Augen hin und her. Insipientis enim ille est, si consideres *vel principium vel effectum*. Nam prodit hæc multifaria oculorum jactatio tumultuantes in animo affectus, quorum strepitus proficisci non nisi a stulto potest. Deinde reddit ea insipientissimos; Impedit enim, quo minus
in

in hanc illamve rem inquirere accurate hominis possit animus, cum objectorum multitudine & mole judicandi ejusdem vis laboret & demum obruatur. *Includimus autem & intellectum volumus eum, quem Physici requirunt: ut scilicet oculus & objectum visibile recte se habeant, justo distent spatio. & medium visionis sit διαφανές, perspicuum sive translucens: eum quoque, quem liberum esse ab affectuum corruptorum esu oportet, attigimusque supra §. 5. eum tandem, quem accuratum dixeris, quo scilicet homo in rei visæ naturam inspicit penitius, ejus considerat causas, causarum inter se confert connexionem, ideoque ex speculatione diducitur ad voluntatis commotionem, ab hac ad officia præstanda delabatur.*

§. VIII.

Hac igitur ratione si comparata oculorum dispositio est, sc. si juxta rationem instituitur, si nec stupida nec tralattitia, sed cum Physice tum moraliter bona, si denique accurata test, homo non potest non adipisci inde occasionem suo in oculorum administratione rite defungendi officio. Ideo autem dico, quod suppeditetur homini occasio &c. ut hac ratione verum subjectum, quod circa officia oculis præstanda occupatum est, eruamus, hominemque illud ipsum esse statuamus. Nam officia non ab ipsis fiunt oculis, sed ab animo, sed ab homine per ipsos eorumque ministerium. *Mens enim est, nonnemine dicente, qua per oculos, quasi per fenestras perlucen- te vitro, aut speculari lapido obductas transpiciat.* Hac de re in sua de Oculiloquio dissertatione §. III. perspicue disputat Celeberrimus Altdorffinorum Professor B. Mollerus, cujus, ut olim, ita & nunc sequi libet institutionem. Ita autem ille: *Oportet oculum naturalem, si visio bene accurateque peragenda sit, recte esse dispositum, & post pauca: facultatemque imprimis sentiendi se rite habere: & quidem hac præcipue facultas recte se habeat necesse est, si visione quis sine errore defungi velit: ut ut enim oculus optime alias se habeat, sentiendi tamen rite facultas si abfuerit, certe ineptum & iniquum emerget omnè de rebus, solo visu perceptis, latum judicium. Enimvero & speculum recipere imagines, nemo, nisi quotidiana reclamaturus experientie, negaverit; speculum tamen non dicitur ea propter etiam vi-*
de.

dere, aut visionis munus quocunque modo obire, quippe quod sentiendi facultate destitutum iudicium ferre nequeat. Quid quod hominis quoque mortui oculus, licet requisita oculi naturalis retineat omnia, haudquamquam tamen videre vel conspiciere aliquid dicitur, facultate scilicet sentiendi et iudicandi destitutus. Tantum ille. Ut adeo appareat inde, quod homo rectum oculorum in corpore suo usum exerceat, isque officia iisdem præstare dicendus sit.

§. IX.

His omnibus, quæ dicta hæcenus sunt, fundamenti quasi iactis loco superstrui poterunt reliqua, ubi de *objectis*, circa quæ rectus versatur oculorum usus, agendum nobis erit. Objecta quidem, oculorum sub sensum quæ cadunt, dantur innumerabilia, quod Salomon testari videtur Eccles. I. vers. 8. לֹא-תִשָּׁבַע עֵין לְרֵאוֹתָי; Ex his tamen pauca eaque præcipua adduxisse nos, sufficiet, & demonstrasse: quomodo rectus oculorum usus habere se erga eadem debeat. Erunt autem illa Deus, hominis socius, & ipsemet homo. Ex reliquis, quæ oculis subjiciuntur, elici officia possunt, in Deum, hominem & ejusdem socium quæ redundant. Simul vero, de objectis dum agere mens est, commemorandus *modus* erit & *modus*, quem consistere in eo, ex definitione patet: ut homo oculis suis *rum* exequatur, quæ vult amor DEi, proximi & sui ipsius rectus; *rum* fugiat, quæ repugnare eidem videntur.

§. X.

Esto igitur, a quo rerum semper capienda primordia sunt, DEus inter objecta hæc primum, ad quod recte dirigantur oculi. Sequendus hic Davides est, Psalm. 25. vers. 15. dicens: עֵינַי תָּמִיד אֶת-יְהוָה. At vero, cessare hic rectum oculorum usum, dixeris, cum, essentiam DEi quod attingit, oculis uideri corporeis non possit. Oportet enim istud, quod videri debet, esse quantum, esse corpus, esse materiale; sed DEum non habere corpus, *rum* ex revelatione, *rum* ex ratione edocemur: quod pluribus stabilitum legas in Bajeri Theol. posit. Part. I. Cap. VI. de beatitudine æterna §. 18. n. a. Neque nos expositum hoc ita velimus, quando sub *rectum oculorum usum*

ulum cadere Deum asserimus, quasi sc. corporeis conspicendum se præberet oculis; sed ita: quod erga DEum quoque rebus oculorum usus exerere se debeat, vel: quod oculorum beneficio DEO præstare officia & possit homo & teneatur: Quod Alexander ab Alexandro confirmare videtur: *In oculis*, inquit, quoque religionem fuisse.

§. XI.

Recte autem erga Deum usurpantur oculi, ad creaturas quando convertuntur, ex earumque contemplatione deducuntur officia DEO grata & accepta. Fieri hoc posse, Cicero etiam innuit lib. II. de nat. Deorum dicens: *Qua contuens an imus nempe oculorum ministerio, accipit ab his cognitionem Deorum: ex qua oritur pietas, cui conjuncta iustitia est, reliquæque virtutes.* Tollat igitur in cœlum oculos suos homo, quorsum natura ferri videtur: Quod præter notissimos Poëtæ versiculos alius ita testatum ivit:

Exemplumque Dei quisque est in imagine parva:
An quoquam genitos, nisi cœlo, credere fas est
Esse homines? projecta jacent animalia cuncta
In terra, velmersa vadis, vel in ære pendent.
Omnibus una quies, venter, sensusque per artus,
Et quia consilium non est, & lingua remissa,
Unus & ad spectus rerum, viresque loquendi,
Ingeniumque, capax varias educit in artes,
Hic partus, qui cuncta regit, secescit in orbem,
Et domuit terram ad fruges, animalia cepit,
Imposuitque viam ponto, stetit unus in arcem
Erectus capitis, victorque ad sidera mittit
Sidereos oculos, propiusque ad spectat Olympum.

Quo collimant & Senecæ verba in Ep. 94. *Illæ (natura) oculis nostris erexit, & quicquid magnificentum mirumque fecerat, videri a suspicientibus voluit.* Nec abludit Cic. l. II. de Nat. Deor. inquit: *Sunt e terra homines nonius incolæ atque habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum atque cœlestium, quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet.* Adspiciat homo cœli ornamenta, stellas & omne, quod in eo est, syderum genus: Perpen-

pendat corporum cœlestium naturam & motum. Ad terram ex coeli dilabatur machina, & stupendam istius animi lance ponderet accurate molem. Rura petas oculis, oculos in flumina figas : quo facto plurima, ad Deum quæ spectant, emanabunt officia.

§. XII.

In hoc enim naturæ speculo, Numen aliquod esse, cognoscet homo. Facile enim suggeret ratio: nihil esse a seipso, ac proinde sua ipsorum virtute non produisse hæc; quapropter agnoscendum quicquam esse, quod iisdem sit prius. At unde hoc sit, si inquiratur amplius, cum nihil sit a seipso; Dubio succurret immota, naturæ quæ insita est, regula: quod ea abhorreat a demonstratione in infinitum, & sistendus tandem in aliquo priori sit animus, ultraque illud non evehendus. Ac proinde datur aliquid, quod omnium rerum est primum. Colligi autem ex creaturarum inspectione existentiam DEi posse, ipse Gentium Apostolus confirmat Rom. I. vers. 19. 20. *Τὸ γνωστὸν τῆ θεῆ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ὃ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανερώσεται. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτῆ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθεξάρται, ἥτε ἀϊδί· ὁ αὐτῆ δύναμις καὶ θεότης.* Sic. Cic. I. II. de Natura Deorum: *DEUS homines humo excitatos celsos & erectos constituit, ut Deorum cognitionem cœlum intuentes capere possent.* Et hunc ipsum visionis finem Alstedius l. c. constituit: *nempe cognitionem rerum præstantissimarum, puta creaturarum DEi & inde profectam ipsius creatoris agnitionem.* Unde & Plato oculos duces nobis esse dixit ad agnitionem DEi.

§. XIII.

Cognito autem, esse aliquid creaturis omnibus prius, illud earundem principium esse, patebit, si sic intulerit post inspectionem animus: Primæ creaturæ aut a semetipsis fuerunt, aut ab eo, quod illis est prius. Sed non a seipsis fuerunt; nihil enim a seipso: Ergo fuerunt ab eo, quod illis est prius. Ac proinde illud ipsum earum creator est. Huic accedit Ambrosii, lib. de Nœe & Arca cap. 17. *Per visionem adspicientes cœlum, terram, maria, solem quoque, lunam & stellas, quibus axis ornatur, intelligimus, Deum esse operatorem mundi & rectorem.*

§. XIV.

Jam probato per oculorum usurpationem & illationem animi, Deum mundi esse opificem; omnipotentia quoque ejusdem porro probabitur: Rerum creatio aut finitæ virtutis est, aut infinitæ; sed non finitæ, nam experientia, nihil plane producere homines ex propriis viribus posse, satis edocet; ergo est infinitæ, ergo creator eorum est omnipotens. Quibus ad stipulatur Peucerus in commentario de præcip. gen. div. ita p. 163. de incantationibus ubi agit, scribens; *Indidit Deus in prima creatione creaturis singulis certas vires, & certos agendi modos, accommodatos usibus certis, quos instituto a se tenore procedentes conservat & adjuvat, vim conferens, & rursus cum vult, vel intendit, vel remittit, vel inhibet, ut sepe dixi: Est enim natura Dominus. Hoc DEi opus imitari nulla creatura potest.*

§. XV.

Cum DEus juxta se in omnipotentia socium agnoscat neminem, concludere poterit homo: eum rerum gubernatorem esse & conservatorem omnium, quia itidem hoc omnipotentis est munus. Ex conservatione & gubernatione DEi agnoscat sapientiam, nec non suam ab eodem dependentiam, ac inde, ad obsequium eidem præstandum natura obstrictum se esse, confitebitur. Ex eadem quoque oriatur omnipræsentia, & ex hac omniscientia divinæ cognitio.

§. XVI.

Quod si gubernationem hanc & conservationem perpexerit, omnia cedere in hominis usum, cognoscat ulterius. De qua re pereleganter & scite Ciceronem audi differentem; Cujus ex ore mellitissimo hæc tantum impræsentiarum verba derivasse huc sufficiat lib. II. de nat. Deor. reperiunda; *Omnia, que sunt in hoc mundo, quibus utuntur homines, hominum causa facta sunt atque parata.* Reliqua legisse ibidem grave non erit, nec tædiosum. Quid autem inde? Scilicet bonitas inde divini Numinis ut hauriatur. Tanti igitur momenti est reclus oculorum in corpore humano usus! Tot ex accurata conditarum rerum inspectione, ceu ex fonte ubefrimo, præstantissimorum erga DEum officiorum promanare rivuli solent; quo-

quorum omnium ineundæ recensionis cum pares haud sumus, ad secundum nunc propro pede transilimus objectum.

§. XVII.

Id constituimus socium, seu proximum. Ad hunc convertendi etiam sunt oculi, ita quidem: ut in alium inspiciens homo, tanquam in speculum, inde sumat exemplum sibi. Nam, juxta illud, homines mutuo se inspicientes mutua sibi specula fiunt. Si quid igitur in alio videbunt oculi rectum, si quid gloria dignum, id sumet sibi justo ordine & debito homò imitandum. Si enim, naturæ obsecutus moderamini, ad felicitatem & gloriam, cujus omnium animis inhæret cupiditas, adspirat, facile ad aliorum honeste degentium premenda vestigia adducetur. Factum hoc fuisse a Julio Casare, in delineatione ejusdem vitæ Suetonius, Cap. 7. auctor est: *Ille animadversa apud Herculis templum magni Alexandri imagine ingemuit: & quasi per se ipsum ignaviam suam, quod nihil dum a se memorabile actum esset in ætate, qua jam Alexander orbem terrarum subegisset, missionem continuo efflagitavit ad captandas quam primum majorum rerum occasiones in urbe.*

§. XVIII.

Cum oculi *κατοπτρον τῆς ψυχῆς* appellandi, imò revera sint: proximus ut excipiatur, allaborandum est, oculis, ex quibus animi bonitas refulgeat. Irretorti itaque, non tamen præfractæ frontis, figendi in eum oculi sunt, hocque pacto animi patefacienda sinceritas est & confidentia. Nam juxta Xenophontem lib. VII. rerum Græcarum: *ἀνδρες ἀγαθοὶ ἐξ ὁρίων ἑλέσσον ὀμμάσιν.* Bene enim sibi conscii nihil timent. Contra ea *anima sibi male conscia oculos DEi & hominum erubescit, pœnamque promeritam trepidat.*

§. XIX.

Hæc irretorta oculorum constitutio nihil derogare videtur submissioni, quæ erga Superiores oculis contestanda est inferioribus. Horum itaque oculi si illos contemplabuntur; dignitas obversabitur animo, quam vel animi præstantia, vel benignior fortunæ aura ipsis conciliavit, ac facile concidet ani-

mus, suam cum illa conferens sortem inferiorem, & oculia-
liquam erga eos, arbitror, spirabunt venerationem.

§. XX.

Inferiorem Te si adspexeris, lenes in illum benignosq;
dirigito oculos, juxta illud Gallorum: Marque de la benigni-
té en ton visage. Ejusmodi vero, qui lenitatem & benevolen-
tiam indicant, dari oculos, Græci Pœtæ indigitare sine dubio
voluerunt, quando vocabulo ἔμμα epitheton εὐμενές apposue-
runt sæpius. Cum fortunæ conflictantem iniquitate si videris
aliquem, Tuos ita usurpato oculos: ut ad dolendum vices ejus,
opitulandumque ei vel consilio vel ope commovearis. Nam Ci-
cerone teste, Lib. VI. Ep. I. ad Famil. *Oculi augent dolorem, qui ea,
que ceteri audiunt, intueri coguntur: nec avertere a miseris cogitatio-
nem sinunt.* Sic, cum aliquem offensum fortuna videret, mi-
nus bene vestitum, suum amiculum dedit Cimon. Quotidie
sic cœna ei coquebatur, ut, quos invocatos vidisset in foro, o-
mnes devocaret, quod facere nullum diem prætermittebat, re-
ferente Nepote in ejus vita Cap. IV. En rectum oculorum u-
sum erga socios! Hunc Siracides etiam inculcat Cap. IV. vers. 4. 5.
hoc modo: *ἰκίτην θλιβόμενον μὴ ἀπανάειν, καὶ μὴ ἀποσρέψῃς
τὸ πρὸσωπόν σου ἀπὸ πτωχῶν. Ἐπὶ δὲ διομένῳ μὴ ἀποσρέψῃς ὀφθαλ-
μόν.* Ad ejusdem observationem provocat Jobus Cap. 31. v.
19. אֵם אֶתְרָהּ אֲבִיר מְבִיל לְבִישׁ נֶאֱמַן כְּסוּתָהּ
לְאֶבְיֹן:

§. XXI.

Fortes etiam sint oculi in subeundis periculis, intrepidi-
dumque præ se ferant animum. Quorsum illa Ciceronis Lib.
XV. Ep. XI. ad Atticum: *Hoc loco fortibus sane oculis Cassius (Mar-
tem spirare dices) se in Siciliam non iturum.* Et in Orat. Pro L.
Cornelio Balbo, *Quod si vulnus C. Marii, si vox, si ille
imperatorius ardor oculorum, si recentes triumphus, si præsens valuit ad-
spectus: valeat auctoritas, &c.*

§. XXII.

De æquis, quibus intuenda aliorum fortuna est, aliis-
que oculorum dispositionibus agere hic liceret, nisi infra, ubi
fugi-

fugienda commemorabimus, expediri negotium hoc posse commodius, arbitraremur. Quare ad tertium Objectum, quod circa rectus oculorum versari usus debet, jam perveniendum nobis erit: quod hominem esse affirmavimus, suis se contemplantem oculis. Nam semet ipsum contemplari homo quoque debet: ut discat æstimare suam inde dignitatem, suam præstantiam ex animo relucentem, elegantem & admirandam humani corporis structuram texturamque: non ad fastum quidem concipiendum cristasque erigendas; sed ad calcar addendum sibi, dignam semetipso vivendi vitam. Nihil enim, quam homo, e terra genitum Deo similis. Est *ἄνθρωπος σαυμάριον*, juxta Platonem.

§. XXIII.

Accurate præterea etiam oculorum aciem in suam intendat fragilitatem, quam ex corporis debilitate, morborum varietate & vehementia expiscari facillime poterit. Nullum enim adeo in corpore humano membrum est, quod suis subiectum haud sit morborum generibus. Caput Cephalalgia, oculos ophthalmia, aures otalgia, dentes odontalgia, & reliquos, nescio quibus, laborare infirmitatibus solere artus deprehendet. Ex qua sui ipsius contemplatione id impetrabit commodi, ut sobrie sentire de se, & æquo animi passu incedere discat.

§. XXIV

Dicta hæc sunt de iis, quæ amor DEi, proximi & sui ipsius requirit, & observanda sunt oculis ab homine, cum plura proferre in medium nostra haud ferat instituti ratio. Promissi itaque nunc memores ex altera parte adducemus pauca, quæ idem ille amor oculis vult evitare. Quando itaque res oculis haurimus a DEo productas, casu vel fortuna easdem extitisse, ne censeamus, cavendum; sed id potius de illis ferendum judicium est, quod de hominis natura sapienter tulit Cicero in sæpius commemorato de Nat. Deor. libello secundo, ita profatus: *Ex quo debet intelligi: nec figuram, situmque membrorum: nec ingenii, mentisque vim, talem lesse potuisse fortuna.*

§. XXV.

Abesse omnis ab oculis debet simulatio, ingenuitati a ratione imperata quæ adversatur, quæque in homine nescio quid

alit monstri, oculis vero melle sapidiorem simulat dulcedinem. Eximia inter ejusdem species hæc est ; quando, Poëtæ utar verbis, ut flerent, oculos erudiere suos homines, & lacrymas pro consuetudinis ratione, quam ipsi fingunt sibi, profundunt, aut, ut Galli hæc eloquuntur, pleurent parce que c' est la mode. Quorum ex censu ille fuit, qui admonitus ab amico, in defendenda uxore ut modum teneret; cum virilis hoc non esset indolis, idem dedit responsi. Cujus rei cum non ingrata fore videatur B. Lectori relatio, integram hic apponere eam licebit : Comme on consoloit un jeune homme de la mort de sa femme, il soupiroit, comme font tous ceux, qui se trouvent en tel état. Un de ses amis luy dit: Monsieur, cela ne sied pas trop bien à un homme de pleurer & de s' attrister de la sorte, vous devés avoir l' esprit plus fort; hé bien vôtre femme est morte, il est vray, que voulés vous faire ? Helas Monsieur, cen' est pas ce, qu' elle est morte, que je pleure, mais c' est, que c' est la mode, il me faut bien faire comme les autres.

§. XXVI.

Si facinora deprehenderit in aliis, ita, credo utetur oculis; fugienda sibi met illa esse ut autumet; cum sint felicitatis pestes & foecundissimæ infortuniorum omnium generices. *Impudens enim est, qui ubi alium cecidisse vidit, eodem pervenit tamen. At tu, inquiet, quotidie homines inter occasiones labi es perire vides, & non cavebis tamen?* Vid. Regularum vitæ tranquillæ secundam, quas Summe Rever. D. Rechenbergius suo de studiis Acad. li. bello annexuit. Et consultius homini est, mores eorum fugere, quam in contemplatione eorundem visu immorari diutius. Facile enim ex congenita naturæ fieri potest labe, ut istorum pravitas intimius sese insinuet animis, quæ deinde difficulter exculpi potest. Nam, Plutarcho in suo de puerorum institutione C. VI. testante, *συναναχρώνόμενοι βαρβάρους, καὶ τὸ ἦθ' ἄμοχθηρῶς ἀποφέρουσι τὴν ἐκείνων φαυλότητον. καὶ οἱ παρομιάζουνοι δὲ Φασιν ἐκ ἀπὸ τρώπα λέγοντες, ὅτι, ἀν' χαλῶν παρρηκίης, ὑποσκάξεν μαθήση.*

rum acie illi sint, aut, uti Germani hoc exprimunt, als wenn man einen mit den Augen erstechen wolte. Ex quo oculorum gestu in animo latitans ira prorumpit, quem Poëta ita describit:

Ora tument ira, nigrescunt sanguine vena,

Lumina Gorgoneo sævius angue micant.

Hunc affectum ex Caini oculis effulsisse in propatulo est, quando de eodem legitur Genes. IV. v. 6,

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קַיִן
לְמָה חָרָה לָךְ וְלָמָּה נִבְרָח פְּנֶיךָ:
§. XXIX.

Cavendum etiam est, ne invido aliorum fortunam prosequamur oculo, qui Ebr. per עַן עַן & Gr. per ὀφθαλμὸν πονηρὸν exprimitur: Qualis in Labane, Jacobi socero, erga generum erat. Nam certe peccant ejusmodi livore suffusi oculi in bonum publicum, quod aliorum promoveri forte ægre ferunt; de cujus tamen salutis incremento gaudere vehementer deberent. Peccant in se, dum irritis hisce in alios insultibus dilacerant semetipsos & quiete animi dispellunt. Et hæc ignorant hujusmodi fursuris homines longas Deo manus esse & aliud in terra dari spatium, quod suos quoque alere possit colonos.

§. XXX.

Non ita infigendi sunt auri argenticque acervo, ut mores Jobianos averfatus quis dicere de eodem velit: וְהִבְבַּט לֵרֹם Est enim secundum Plutarchum l. c. C. 8. πλεῖστον μὲν, ἀλλὰ, τύχης κτήμα, ἐπεὶ τῶν μὲν ἔχοντων πολλάκις ἀφείλετο, τοῖς δὲ ἐκ ἐπιψασσι φέροσα προσήνεγκε, καὶ ὁ πολὺς πλεῖστον ὡς σκοπὸς ἐκκεταὶ τοῖς βελομένοις βαλάντια τοξίστων, κακῆργοῖς ὀμέταις καὶ συνοφάνταις. Καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι καὶ τοῖς πονηροτάτοις μέτεσι. Quocum facit Isocrates Or. I ad Demonicum hoc tenore: πλεῖστον κακίας μάλλον, ἢ καλοκαγαθίας ὑπερέτης ἐστίν, ἐξ ἑστίαν μὲν τῆ ἰσχυρῆ παρασκευάζαν, ἐπὶ δὲ τὰς ἡδονὰς τὰς νέας παρακαλῶν.

§. XXXI.

Abstrahendi etiam oculi sunt ab immodica cibi potusque contemplatione, nec semper circumvolutandi in patinis poculisque, ne luxuriæ inde resultet vitium, hocque pressio insequens pedis la civis malum, sicut Salomoni Prov. 23. v. 31. 32. 33. foetus hos

hos ordine hoc prodeuntes depingit: אֲחֵי יִצְחָק יָבִין בְּיָמֵינוּ
 בְּיָמֵינוּ בְּכֹס עֵינֵינוּ יִתְחַדֵּךְ בְּמִשְׁרֵי־יָדָיִם : אֲחֵרֵיתוֹ כְּכַחַשׁ יִשְׂרָאֵל
 וְכַצְּעָנֵינוּ יִפְרֹשׁ : עֵינֵינוּ יִרְאֵה זִרְזֵרָה וְלִבְךָ יִרְבֵּר תִּהְיֶה כְּכֹרֶת :

§. XXXII.

Ab intempestiva etiam sui ipsius inspectione homo sibi caveat, ne admiratus suam pulchritudinem ea experiatur fata, quæ Narcissus, amplexari corpusculi sui elegantiam cum vellet. Noli itaque homo, in talem a formæ venustate ut abripiatur (furorem & mentis insaniam, permittere. Nam καλλὸς περιμάχτητον μὲν αἰὲλ' ἀλιγοχρόνιον, auctore Plutarcho, l. c. & Isocr. Orat. a Demonium i. καλλὸς μὲν ἢ χροῖον ἀνάλασεν, ἡ νόσος ἐμάχεται.

§. XXXIII.

Restat ut tribus adjiciamus verbis, magistratui etiam rectum oculorum in corpore usum competere, qui inter alia in eo officio consistit: ne προσωποληψίας laboret vitio, omne diruentis jus, omnisque ex adverso injustitiæ matris.

§. XXXIV.

Nec liberi ab hoc oculorum usu pronunciandi parentes sunt, qui in filiorum vitia accurate intendere oculos debent: ne blanda patrû legnes ferat indulgentia natos, nec de iis dici aliquando possit, quod de Eli Deus profatus est, 1 Sam. 3. v. 13. וְיִפְטֹ אֶת־אֶת־בְּרִיתוֹ
 עַד עוֹלָם בְּעֵינַי אֲשֶׁר יִרְעֶה כִּי־מִקְלָיִם לָהֶם בְּנֵיוֹ וְלֹא כִּהְיוּ בָּם :

§. XXXV.

Hæc aliaque ratione, cujus impræsentiarum modos plures recensere constitutum nobis non est, si dissonantur oculi, finis tandem obtinebitur feliciter: intentio scilicet, quam circa oculorum productionem fovit divinum Numen; Et felicitas etiam videntis, quæ visu impetrari potest, obtinebitur conservabiturq; perpetuo, nec querendum ipsi aliquando eum Pœta erit: Cur aliquid vidi, cur lumina noxia feci? sed aliorum sibi favorem ingenuitate sua & recta vultus indole de facili pariet, comibus atque oculis allicietur amor, ex sententia Pœtæ.

§. XXXVI.

Atque ita communicare hæc cum B. L. de recto oculorum in corpore humano usu & libuit & licuit: quæ licet non fore

hariolemur ejus ut pascant oculos; dextris tamen ab illo susceptum iri speramus. πανόψιον esse neminem, nosque ἀμελῶσθια decumbere adhuc graviter, si recordabitur. Cæterum prolixo ejusdem Affectui nos commendantes Deum rogamus humillime: illumque & me oculis suis dirigere ut velit clementissime. Tantum!

S. D. G.

Συναγωγία Disputationis.

§. I. D atur usus oculorum,	miseriores erga miseros.
§. II. Spiritus & reclus,	§. XXI. Fortes erga hostes.
§. III. Qui diversus est ab usu oculorum mentis,	§. XXII. Oculis contemplando suam dignitatem,
§. IV. Et definitur	§. XXIII. fragilitatem.
§. V. per dispositionem oculorum	§. XXIV. Fugiendo, non ita contemplando creaturas, quasi fortuna extent.
§. VI. ad sanationem rationis dictamen	§. XXV. Avertendo oculos a male moratis.
§. VII. debito modo institutam,	§. XXVI. cavendo, ne oculis insit simulatio.
§. VIII. unde homo sumit occasionem prestandi officia	§. XXVII. Ex illis emicet vaga libidinis.
§. IX. Deo, socio, sibi metipsum duplici modo,	§. XXVIII. Ira,
§. X. exequendo, sc. mediantibus oculis agnoscendo Deum, non quidem in essentia;	§. XXIX. Invidia,
§. XI. Sed in creaturis,	§. XXX. Auri sacra famas,
§. XII. ut vere existentem,	§. XXXI. Luxuria.
§. XIII. ut conditorem rerum,	§. XXXII. Ne intempestiva suspensus contemplatio precipitet in factum.
§. XIV. ut omnipotentem,	§. XXXIII. Sp. Magistratus abstinere debet a ποσωποληψίας vitio.
§. XV. ut gubernatorem omnium & conservatorem, ut dominum, ut omnipotentem & omniscium,	§. XXXIV. Cavendum parentibus, ne conniveant in liberorum flagitiis.
§. XVI. ut bonum.	§. XXXV. Unde impetratur Finis, rat. DEi, ejus circa oculos conditos intentio, rat. hominis, felicitas ejus.
§. XVII. Socium imitando, si bonus est.	§. XXXVI. Clausula adjicitur.
XVIII. Oculos habendo irretortos erga quoslibet.	
§. XIX. Submissos erga superiores.	
§. XX. Benignos erga inferiores &	

* (o) *

p. 9. §. IX. ᾧ pro ᾧ p. 14. §. XX. l. 9. vicem.

99 A 6989

ULB Halle

002 824 795

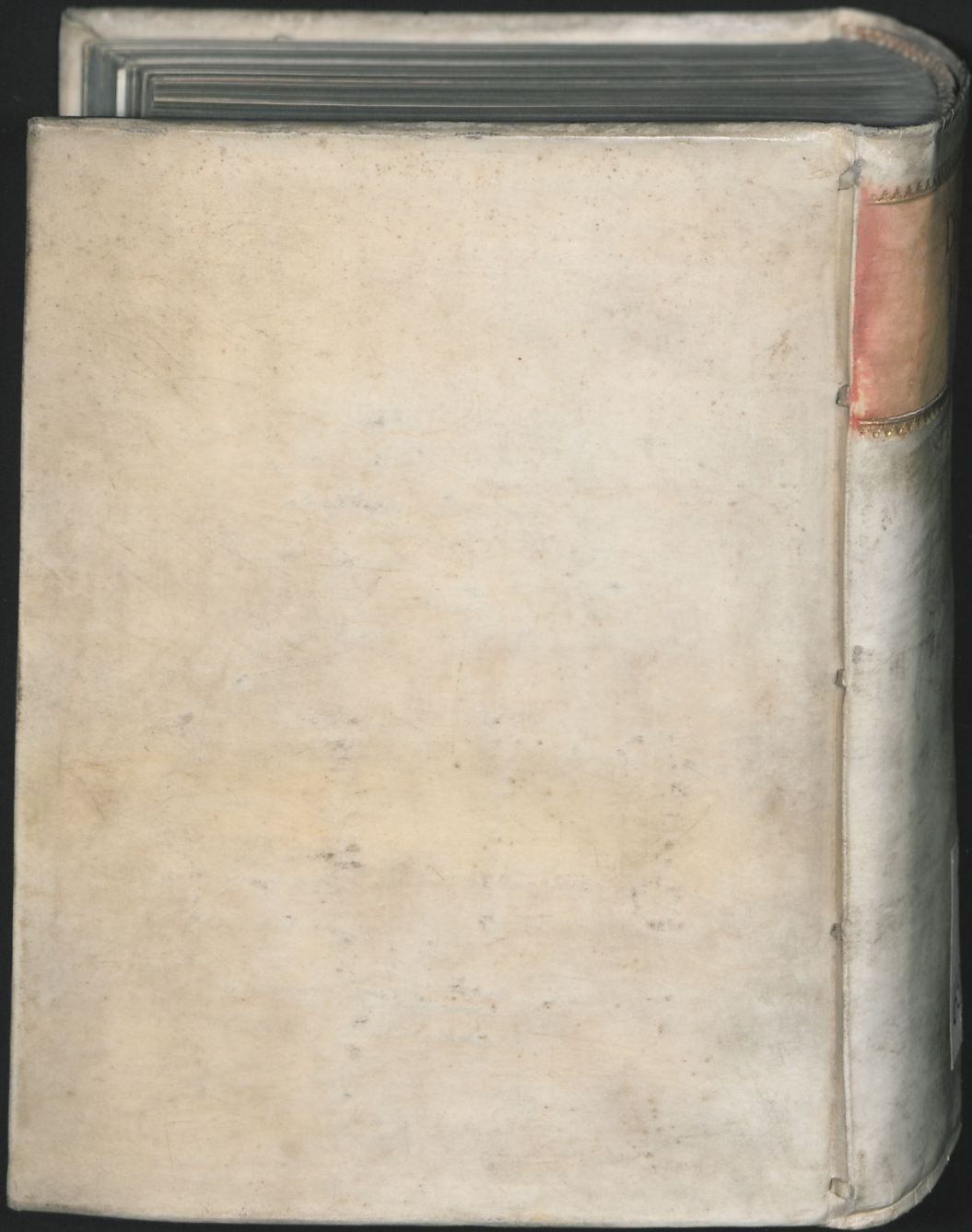
3

56,

Intro ✓

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

9

J. A. ET Q. J.
DISSERTATIONEM
DE
RECTO
OCULORUM
IN
CORPORE HUMANO
USU

DIVINIS SUB AUSPICIIS
INCLYTO PHILOSOPHORUM INDUL
GENTE CONCILIO
D. XXIII. MAJI ANNI MDCCXI.

VENTILABUNT
M. HIERONYMUS Gießmann/
Grosbard, Mifn. Alumn. Elector.
ET
JOHANNES CHRISTIANUS Thielemann/
Nemtaviens. Mifn.
H. L. Q. C.

LIPSIÆ,
Literis BRANDENBURGERIANIS.

